

Loppuraportti: Testamenttilahjoitukset kolmannelle sektorille

Aalto-yliopiston Kauppakorkeakoulu

Capstone-kurssi: Förbundsarenan

Sanamäärä: 3219

RYHMÄ DELTA

Tiivistelmä

Tämä raportti kartoittaa erilaisia vaihtoehtoja sille, miten Suomessa saataisiin lisättyä testamenttilahjoittamista kolmannelle sektorille. Tähän kysymykseen etsitään ratkaisua rajaamalla ensin ongelma ja käsittelemällä siihen liittyvät teoreettiset näkökulmat. Sen jälkeen raportissa käydään läpi Suomen tämänhetkinen tilanne testamenttien ja perimisen suhteen, analysoidaan verrokkimalleja Ruotsista ja Tanskasta ja vedetään lopuksi johtopäätös, että Suomessa on ehdottomasti tarvetta testamenttilahjoittamiseen kannustavaan malliin, sekä kolmatta sektoria tukevaan testamentittomien perintöjen keräämiseen.

Tämän raportin johtopäätöksien perusteella suositus on, että Suomessa tehtäisiin valtion tasolla toimia kohti Suomen mallia, joka voisi sisältää Ruotsin ja Tanskan mallien piirteitä. Kolmas sektori on aktiivinen toimija, joka voi tehdä vaikuttamistyötä, jotta testamenttilahjoituksia ja perillisittä kuolleiden perintöjen hyödyntämistä voidaan tehdä tehokkaammin kansalaisyhteiskuntaa tukien. Raporttia ja siihen perustuvaa esitelmää voidaan pitää yhtenä työkaluna keskustelun avaamiseksi.

Sisällysluettelo

1.	Johdanto	4
2.	Ongelma	5
3.	Teoreettiset näkökulmat.....	6
4.	Analyysin tulokset	6
4.1	Suomi – Missä ollaan nyt?	7
4.1.1	Kenelle perintö menee?	7
4.1.2	Parenteelit, perintöosa ja lakiosa	8
4.1.3	Testamentti	9
4.2	Ruotsin Allmänna Arvsfonden –malli	9
4.2.1	Toiminnan perusta ja varat.....	9
4.2.2	Toiminta – Hankkeiden rahoittaminen.....	10
4.2.3	Kritiikki	11
4.3	Tanskan 30 % -malli	12
4.4	Tanskan ja Ruotsin mallien mahdollinen soveltaminen Suomessa	14
5.	Johtopäätökset	15
6.	Liitteet.....	16
7.	Lähteet.....	17

1. Johdanto

Tämän analyysin tavoitteena on tarjota selkeä ja johdonmukainen pohja ymmärrykselle toimeksiantoomme liittyvissä ongelmissa, tarjota analyysimme perusteella materiaalia toimeksiantajamme organisaatiolle päätöksenteon tueksi sekä jaettavaksi sidosryhmille. Toimeksiantomme mukaisesti keskitymme analyysissamme Tanskan 30 % -mallin ja Ruotsin Allmänna Arvsfonden -mallin soveltuvuuteen Suomen kontekstissa. Löytämiemme lähteiden analyysin keinoin pyrimme siis selvittämään, miten nämä mallit voisivat tukea sekä valtion että kansalaisyhteiskunnan toimintaa myös Suomessa.

Toimeksiantajamme on Förbundsarenan, jonka taustaa on avattu tämän luvun lopussa. Analyysi etenee ongelman, haasteen ja tiedon tarpeen kuvailuun, rajaamiseen ja teoreettisen lähestymistavan esittelyyn, sekä perusteluun. Sen jälkeen käsittelemme aineistomme läpi huolellisesti ja kriittisesti. Lopuksi esittelemme ehdotuksemme Förbundsarenanille keräämämme materiaalin analysoinnin perusteella.

Toimeksiantajamme ja “case”-organisaatiomme tällä Capstone-kurssilla on suomenruotsalaisten liittojen kattojärjestö Förbundsarenan. Organisaatio on alun perin perustettu vuonna 1919, vaikkakin kyseiseen aikaan se toimi nimellä Svenska föreläsningsbyrån, joka toimi Ruotsalaisen opintoyhdistyksen ensimmäisenä muotona. Organisaation nimi on sittemmin vaihtunut ja toiminta muuttunut nykyiseen muotoonsa, joka tänä päivänä palvelee 68:aa jäsenjärjestöään ja niiden edustamaa lähes miljoonaa ihmistä.

Förbundsarenanin tavoitteena on tukea jäsenjärjestöjään ja mahdollistaa niiden elinvoimainen toiminta kestävän kansalaisyhteiskunnan ja demokratian tukemiseksi. Suomenruotsalaisten järjestöjen kattoliittona Förbundsarenan tarjoaa jäsenilleen myös mahdollisuuksia osallistua kampanjoihin ja saada monialaista ohjausta esimerkiksi ajankohtaisten ongelmien ratkaisussa. Keskiössä ovatkin juuri jäsenjärjestöt ja niiden edellytykset kehittyä ja toimia omien tavoitteidensa mukaisesti.

Förbundsarenan listaa nettisivuillaan keskeisimpiä tavoitteitaan, joihin se aktiivisesti toiminnallaan pyrkii. Nämä jakautuvat neljään pääkategoriaan:

Kompetensutveckling: Kehittää jäsenjärjestöjensä kykyä toimia ja vastata ajankohtaisiin tarpeisiin.

Påverkansarbete: Edistää lainsäädäntöä ja rahoitusta, joka tukee kansalaisjärjestöjen toimintaedellytyksiä.

Kommunikation: Lisätä tietoisuutta kansalaisyhteiskunnan merkityksestä ja edistää kommunikaatiota jäsenjärjestöjen välillä.

Delaktighet: Inspiroida jäsenjärjestöjä tarjoamaan monia eri mahdollisuuksia ihmisille osallistua ja vaikuttaa yhteiskunnan kehitykseen.

Näiden asetettujen tavoitteiden ympärille rakentuu koko kattojärjestön operatiivinen toiminta, jolla pyritään aktiivisesti ylläpitämään asemaa näiden palveluiden tarjoajana.

2. Ongelma

Ryhmämme tehtävänä on tutkia testamenttilahjoituksia kolmannelle sektorille: millaisia malleja muualla on käytössä ja miten sekä valtio että kansalaisyhteiskunta hyötyisivät näiden mallien soveltamisesta Suomessa.

Olemme yhdessä sitä mieltä, että ongelma keskittyy erityisesti testamenttilahjoittamisen ympärille ja pyrimmekin pitämään sen alusta loppuun analyysimme keskeisenä teemana. Analyysimme on pyritty rakentamaan kronologisessa järjestyksessä alkaen peruskäsitteistä ja niiden avaamisesta sekä tilannekuvan hahmottamisesta, joka kattaa Suomessa tapahtuvan testamenttilahjoittamisen tämänhetkisen tilan kartoittamisen.

Jo ennen analyysin suorittamista tiesimme käyttävämme esimerkkejä Tanskasta ja Ruotsista, joihin tulemme perehtymään tarkasti tässä vaiheessa. Pyrimme esittelemään esimerkkimalleja kolmannen sektorin rahoittamiseen, keskittäen tiedonhakumme erityisesti testamenttilahjoitusten kontekstiin. Analysoimme laajasti ja huolellisesti eri rahoitusmallien hyötyjä ja haittoja niiden esittämisen yhteydessä, jotta onnistuimme luomaan kustakin mallista riittävän hyvän yleiskuvan johtopäätöksiämme varten.

Punnitsemme verrokkimaiden mallien hyötyjä ja haittoja. Teemme kerätyn tiedon perusteella kattavan ja perustellun johtopäätöksen. Johtopäätös sisältää tietoa liittyen toimeksiantoomme, ja pyrimme esittämään perustellusti mielestämme parhaan rahoitusratkaisun Suomen kontekstiin, sekä esittelemään ratkaisumme käytännön hyötyjä ja vaikutuksia toimeksiantajajärjestöme toimintaan. Pyrimme antamaan perusteltuja esimerkkejä mallin hyödyistä niin organisaatiotasolla kuin myös valtiollisella tasolla. Halusimme kuitenkin säilyttää myös kriittisen näkökulman analyysissämme, joten huomioimme johtopäätöksessämme myös tarjoamamme ratkaisun negatiiviset puolet.

3. Teoreettiset näkökulmat

Asiakasorganisaatiomme mukaan Ruotsissa ja Tanskassa tehdään huomattavasti enemmän testamenttilahjoituksia kolmannelle sektorille kuin Suomessa. Toimeksiantomme on selvittää, millaiset mallit, kuten Tanskan 30 % - ja Ruotsin Allmänna Arvsfonden -malli, voisivat toimia Suomessa ja antaa esimerkkejä, miten sekä valtio että kansalaisyhteiskunta hyötyisivät näistä malleista. Jo toimeksiannossa on selkeästi painotettu sitä, että tarkoitus on lähestyä aihetta yhteiskunnallisesta ja toimintaympäristön näkökulmasta, eikä niinkään Förbundsarenanin sisäisestä näkökulmasta. Toki asiakasorganisaatiomme Förbundsarenan on osa kansalaisyhteiskuntaa ja yksi mahdollinen hyötyjä lisääntyvistä testamenttilahjoituksista.

Teoreettinen näkökulmamme on siis yhteiskunnallinen ja jopa institutionaalinen lähestymistapa. Tässä lähestymistavassa keskiössä on testamenttilahjoitusten ymmärtäminen niin Suomessa kuin verrokkimaissa normien, lakien, instituutioiden sekä sosiaalisten tekijöiden kautta. Toisaalta näemme testamenttilahjoitusten arvon kansalaisyhteiskunnalle taloudellisesta näkökulmasta, eli lisääntyvät testamenttilahjoitukset ovat puhtaasti lisärahoitusta ja -tuloja organisaatioille.

Yhteiskunnallinen ja taloudellinen näkökulma on mielestämme toimeksiantoon sopiva, koska se vastaa annettuun ongelmaan tarpeeksi laajasti. Nämä kaksi näkökulmaa ovat myös sidoksissa toisiinsa: taloudellinen hyvinvointi lisää usein kansalaisten hyvinvointia. Testamenttilahjoitusten lisääntyminen edistäisi taloudellisesta näkökulmasta kolmannen sektorin kykyä toimia yhteiskunnassa, mikä täydentää julkisen ja yksityisen sektorin toimintaa sekä hyödyttää järjestöjä itseään. Yhteiskunnallisesta näkökulmasta testamenttilahjoitusten antamiseen mielestämme vaikuttaa moni asia, kuten lainsäädäntö, verot, kulttuuri ja normit. Toisaalta kolmannen sektorin rahoituksen lisääminen järjestelmäuudistuksella vahvistaisi kansalaisyhteiskuntaa. Kansalaisyhteiskunnan hyvinvoinnilla on valtava merkitys sosiaalisen koheesion ylläpitämiseen yhteiskunnassa (Laaksonen & Helander, 11.11.2020). Kolmas sektori vahvistaa ja kehittää demokratiaa sekä tukee kansaliskasvatuksessa (Laaksonen & Helander, 11.11.2020).

4. Analyysin tulokset

Tässä luvussa esitellään aineistoista analysoidut tulokset. Käsittelemme ensin sitä, miten perinnönjako toimii tällä hetkellä Suomessa sekä avaamme testamentin roolia perinnön määräytymisessä. Sen jälkeen tarkastelemme Allmänna Arvsfondenia, joka on Ruotsissa perillisittä kuolleiden perintöjä hallinnoiva taho ja joka rahoittaa näillä perinnöillä kolmatta sektoria. Luvussa 4.3 käsittelemme Tanskan 30 % -mallia, joka liittyy myös kolmannen sektorin rahoituksen edistämiseen testamenttilahjoitusten kautta. Lopuksi analysoimme, miten näitä

malleja voitaisiin mahdollisesti käyttää Suomessa kansalaisyhteiskuntaa ja valtiota hyödyttäen ja mitä erityispiirteitä mallien käyttöönotossa tulisi huomioida.

4.1 Suomi – Missä ollaan nyt?

Tässä alaluvussa käsitellään Suomen nykyistä tilannetta. Käymme läpi perimisjärjestyksen ja aiheeseen liittyviä käsitteitä sekä kuinka testamentin tekeminen vaikuttaa perinnönjakoon. On tärkeää ymmärtää Suomen tämänhetkinen tilanne, jotta mahdollisten testamenttilahjoittamisen mallien sopivuutta Suomen oloihin voidaan pohtia.

4.1.1 Kenelle perintö menee?

Suomessa perittävän rahat menevät ensisijaisesti ns. rintaperillisille. Rintaperillisiä ovat perittävän lapset ja jälkeläiset suorassa polvessa. Jos perittävällä on lapsi, eikä testamenttia ole, lapsi perii kaiken. Jos lapsia on useampi, kukin lapsista saa yhtä suuren perintöosuuden. Jos joku perittävän lapsista on kuollut, tämän osuus menee tämän omille rintaperillisille. (Veronmaksajain keskusliitto ry 2024)

Jos rintaperillisiä ei ole, mutta henkilö oli kuolinhetkellään naimisissa, perijä on aviopuoliso, jos häntä ei ole sivuutettu testamentilla (tai avioehdolla). Lesken perintöoikeus on kuitenkin siinä mielessä väliaikaista, että lesken kuoltua ensiksi kuolleen puolison omaisuus palautuu hänen omaan sukuunsa. Edellytyksenä palautumiselle on, että ensiksi kuolleen puolison äiti, isä, veli tai sisar tai näiden jälkeläinen on elossa silloin, kun leski kuolee. Kun perittävällä on rintaperillisiä, aviopuoliso ei siis saa perintöä. Perittävä voi vaikuttaa tilanteeseen tekemällä testamentin, jossa leski on mukana. Avopuoliso ei koskaan peri suoraan vainajaa. Perittävä voi kuitenkin sisällyttää avopuolison testamenttiinsa. Lisäksi vuonna 2011 perintökaaren 8 luvun 2 §:ään lisättiin avopuolison oikeus harkinnanvaraiseen avustukseen jäämistöstä. (Veronmaksajain keskusliitto ry 2024)

Jos perittävällä ei ole lapsia tai lasten jälkeläisiä eikä myöskään aviopuolisoa, perillisiä ovat perittävän omat vanhemmat. Kumpikin vanhemmista saa puolet perinnöstä. Jos toinen vanhemmista on kuollut, perittävän sisarukset saavat hänen osuutensa perinnöstä. Kuolleen sisaruksen osuuden perivät hänen rintaperillisensä. Jos molemmat vanhemmat ovat kuolleet, sisarukset tai heidän jälkeläisensä perivät omaisuuden. (Veronmaksajain keskusliitto ry 2024)

Jos elossa ei ole perittävän vanhempia eikä sisaruksia tai näiden lapsia, menee perintö isovanhemmille. Jos heistä joku on kuollut ennen perittävää, menee tämän osuus perinnöstä hänen lapsilleen eli perinnönjättäjän tädeille, sedille ja enoille. Jos kaikki isovanhemmat ovat kuolleet, perintö menee kokonaan perittävän isän tai äidin sisaruksille.

Serkut eivät enää peri. Jos perittävällä ei ole perimysjärjestyksen mukaisia perillisiä ja jos hän ei ole tehnyt testamenttia, perintö menee valtiolle. (Veronmaksajain keskusliitto ry 2024)

Valtiokonttori voi päättää, jos se havaitaan olosuhteisiin katsoen kohtuulliseksi, että valtion saama omaisuus luovutetaan kokonaan tai osittain perittävän läheiselle. Omaisuus voidaan luovuttaa myös sille kunnalle, jossa perittävä oli viimeksi asunut. Kiinteä omaisuus voidaan lisäksi luovuttaa sille kunnalle, jossa omaisuus sijaitsee. (Finlex 2024)

4.1.2 Parenteelit, perintöosa ja lakiosa

Perilliset on jaettu laissa kolmeen parenteeiin eli perillisryhmään. Ensimmäisen parenteeiin muodostavat rintaperilliset. Ensimmäisessä parenteelissa on rajoittamaton sijaantulo-oikeus eli kuolleen perillisen tilalle tulevat perillisiksi hänen jälkeläisensä. Toiseen parenteeiin kuuluvat perittävän vanhemmat. Myös toisessa parenteelissa on rajoittamaton sijaantulo-oikeus eli perittävän vanhempien kuoltua tulee perilliseksi hänen sisaruksensa ja heidän sijaansa heidän jälkeläisensä. Kolmannen parenteeiin muodostavat perittävän isovanhemmat. Tässä parenteelissa ei enää ole rajoittamatonta sijaantulo-oikeutta, vaan isovanhempien tilalle voivat tulla perilliseksi vain heidän lapsensa. Serkut eivät siis enää peri. Vain yksi parenteei tulee kerrallaan perillisiksi. Jos siis perittävällä on rintaperillisiä, jaetaan perintö rintaperillisten kesken. (Minilex 2024)

Perintöosalla tarkoitetaan lakimääräisen perimysjärjestyksen mukaan perilliselle kuuluvaa osaa perinnöstä. Perintöosa on perittävän omaisuus jaettuna perillisten lukumäärällä. Jos perittävällä on kolme lasta, on jokaisen perintöosa 1/3 perinnöstä. Jos perillinen on kuollut ja hänen jälkeläisensä tulevat hänen sijaansa, jälkeläiset jakavat perillisen perintöosan keskenään. Esimerkiksi jos perittävän yksi lapsi on kuollut ja tämän kaksi lasta tulevat hänen sijaansa perillisiksi, on näiden lapsenlasten perintöosuus 1/6 perinnöstä. (Minilex 2024)

Lakiosa kuuluu rintaperillisille. Lakiosa tulee sovellettavaksi silloin, kun perittävä on tehnyt rintaperillisten perintöoikeutta loukkaavan testamentin. Lakiosa on puolet rintaperilliselle lakimääräisen perimysjärjestyksen mukaan tulevan perintöosan arvosta. Jos perittävällä on kolme lasta, on heidän perintöosansa 1/3 perinnöstä ja lakiosansa 1/6 perinnöstä. Lakiosan tarkoituksena on suojata rintaperillisen oikeus perintöön. Rintaperillisellä on siis oikeus lakiosaan, vaikka hänet olisi testamentissa jätetty perinnöttömäksi tai testamentissa määrätty perintö olisi lakiosaa pienempi. Rintaperillinen voidaan vain hyvin poikkeuksellisesti tehdä kokonaan perinnöttömäksi. Laissa on säädetty perusteet, joiden nojalla perillinen voidaan tehdä perinnöttömäksi. Testamentissa tulee tällöin mainita perinnöttömäksi tekemisestä sekä peruste perinnöttömäksi tekemiseen. (Minilex 2024)

4.1.3 Testamentti

Testamentilla henkilö määrää siitä, kenelle hänen omaisuutensa menee hänen kuolemansa jälkeen. Testamentin tekijä voi esimerkiksi määrätä, että hänen omaisuutensa menee perillisten (sukulaisten) sijaan yleishyödylliselle yhteisölle tai säätiölle kokonaan tai osittain. Testamentilla ei kuitenkaan voi syrjäyttää lesken oikeutta tasinkoon eikä vainajan velkojien oikeuksia. Rintaperillisillä on myös oikeus määrääjässä vaatia lakiosansa testamentista huolimatta.

Yhdistys tai säätiö ei voi ottaa vastaan sellaista testamenttia, jonka ehtoja se ei pysty toteuttamaan. Tämä on tilanne esimerkiksi silloin, kun yhdistyksen tai säätiön toiminnan tarkoitus poikkeaa testamentin käyttötarkoituksesta. (PwC Suomi 2019)

Voittoa tavoittelemattomat järjestöt eivät maksa perintöveroa perinnöstä, jonka saavat testamenttilahjoituksen kautta. (Förbundsarenan 2024)

Tutkimuksen mukaan yli puolet suomalaisista on tehnyt testamentin tai harkinnut sen tekemistä. Heistä yhdeksän prosenttia haluaisi edistää arvojen mukaista toimintaa laatimalla testamentin, jossa edunsaajana on jokin järjestö tai järjestöjä. (Vala ry 2019)

Suomalaisista 15 % on tehnyt testamentin ja 40 % on harkinnut sen tekemistä. Selvästi keskeisin syy testamentin tekemiselle on, että testamentin tekijä haluaa päättää mihin hänen omaisuuteensa menee kuoleman jälkeen (70 %). Lisäksi testamentin avulla halutaan muistaa itselle tärkeitä ihmisiä (32 %) sekä tehdä verosuunnittelua perijöiden puolesta (23 %). Testamentin ovat useimmiten tehneet yli 65-vuotiaat, korkeasti koulutetut ja eläkeläiset. Erityisesti alle 35-vuotiaat ja naiset ovat kiinnostuneita omien arvojen mukaisesta testamenttilahjoittamisesta. (Vala ry 2019)

4.2 Ruotsin Allmänna Arvsfonden –malli

Suomen kolmas sektori muistuttaa Ruotsin vastaavaa erityisesti tulopohjan kautta tarkasteltuna. Julkiselta sektorilta saatava rahoitus on melko pientä: vain 30 % kokonaisrahoituksesta (Laaksonen & Helander, 2020). Tämän analyysin kannalta keskeisin ero Suomen ja Ruotsin välillä on se, mitä perillisittä kuolleiden perinnöille (sekä kolmannelle sektorille ohjatuille testamenttilahjoituksille) tapahtuu. Tässä alaluvussa käsitellään Ruotsin Allmänna Arvsfonden –mallia, jota voidaan verrata luvussa 4.1 esitettyyn Suomen tilanteeseen, jossa ilman perillisiä kuolleiden perinnöt siirtyvät Valtiokonttorin käsiteltäväksi.

4.2.1 Toiminnan perusta ja varat

Mikäli Ruotsissa kuolee henkilö jättämättä jälkeensä puolisoa tai serkkuja läheisempiä lähisukulaisia, tulee Allmänna Arvsfondenista perijä. Edellytyksenä tälle on se, ettei vainaja ole tehnyt testamenttia kenellekään muulle. Allmänna Arvsfondenin toiminnan historia ulottuu

vuoteen 1928. Silloin Ruotsin valtiopäivät hyväksyi lain, jonka mukaan kuolinpesät, joilla ei ollut perillistä tai testamenttia, ohjautuvat valtion omaisuudeksi. Aluksi nämä saadut varat käytettiin valtion velkojen maksuun, mutta vuonna 1947 perustettiin erillinen rahasto, joka keskittyisi näiden varojen käyttämiseen yhteiskunnallisesti hyödyllisiin tarkoituksiin. (Allmänna arvsfonden, n.d)

Allmänna Arvsfondenin toiminta on kirjattu lakiin. Rahaston tarkoituksena on tukea voittoa tavoittelematonta toimintaa, joka hyödyttää lapsia, nuoria, vanhuksia ja vammaisia (Lag om Allmänna arvsfonden 2021/401 § 1). Rahasto koostuu omaisuudesta, joka on saatu muun muassa perintönä, lahjoituksena tai testamentilla, ja tukien jaosta päättää valtuuskunta (Arvsfondsdelegationen) (Lag om Allmänna arvsfonden 2021/401 § 2). Valtuuskunta on niin sanottu neuvoa-antava viranomaisena, joka päättää, mihin hankkeisiin rahaston varoja annetaan ja seuraa niissä edistymistä (Allmänna arvsfonden, n.d). Kokonaisuudessaan Kamarikollegio (Kammarkollegiet) hallinnoi rahaston omaisuutta ja varoja saa käyttää vuosittain sen määrittelemän määrän (Lag om Allmänna arvsfonden 2021/401 § 2). Kamarikollegio on viranomaisena, joka kuuluu valtiovarainministeriön alaisuuteen (Kammarkollegiet, n.d). Sen päätehtävänä on valtionhallinnon omaisuudenhoito, johon myös Allmänna Arvsfonden kuuluu (Kammarkollegiet, n.d). Lisäksi Kamarikollegio vastaa perillisittä kuolleiden omaisuuden hankkimisesta Allmänna Arvsfondenille sekä tekee kaikkea siihen liittyvää työtä, kuten vastaanottaa kuolinilmoitukset ja hoitaa kuolinpesien selvityksiä (Allmänna arvsfonden, n.d).

Viime vuoden lopussa Allmänna Arvsfondenin rahaston markkina-arvo oli noin 14,2 miljardia Ruotsin kruunua. Käytännössä Kamarikollegio sijoittaa Allmänna Arvsfondenin (rahaston) varoja osakkeisiin, osakeindekseihin ja korkosijoituksiin. Lisäksi osa varoista on myös kiinni kiinteistörahastoissa (13 %) sekä sijoituksissa listaamattomiin yrityksiin (2 %). Vuonna 2023 rahasto kasvoi yhteensä 1 357 miljoonaa kruunua, josta noin 71 % tuli perinnöistä ja metallin kierrätyksestä. Loput noin 393 miljoonaa kruunua tuli osakesijoitusten osingoista, korkosijoitusten kuponkimaksuista sekä kiinteistö- ja pääomarahastojen osingoista. Kammarkollegion omaisuudenhoidon erityinen päätöksentekuelin päättää sijoitusstrategiasta. Tämän päätöksentekuelimen valitsee vaalien tuloksena valittu Valtioneuvosto ja sen puheenjohtajana toimii Kamarikollegion pääjohtaja. (Allmänna Arvsfonden, n.d)

4.2.2 Toiminta – Hankkeiden rahoittaminen

Kuten todettu, Allmänna Arvsfondenin tarkoitus on rahoittaa kolmatta sektoria testamenttilahjoituksilla ja perillisittä kuolleiden perinnöillä. Rahoitusta voivat saada hankkeet, joilla autetaan lapsia, nuoria, vanhuksia ja vammaisia. Joka vuosi sadat hankkeet eri puolilla Ruotsia saavat rahaa Allmänna Arvsfondenilta. Vuonna 2023 814 miljoonaa kruunua myönnettiin 397 eri hankkeelle. Rahasto ei siis suoranaisesti rahoita kansalaisjärjestöjen

päivittäistä toimintaa vaan tiettyjä hankkeita, joiden toteutumista seurataan ja joissa on selkeä raportointivelvollisuus. (Allmänna Arvsfonden, n.d).

Esimerkkinä vuoden 2024 huhtikuussa rahoitusta saaneista hankkeista on muun muassa projekti, jonka tavoitteena on lisätä nuorten tyttöjen mahdollisuuksia päästä kulttuurin ja musiikin pariin Göteborgin eri kaupunginosissa. Tämä tehdään rekrytoimalla alueilla asuvia henkilöitä “lähettiläiksi” ja kouluttamalla heitä tehtävään. Toinen esimerkki huhtikuussa 2024 rahoituksen saaneesta projektista on Ruotsin pyöräilyliiton hanke, jonka tarkoituksena on tehdä pyöräilyseuroista avoimempia ja esteettömämpiä siten, että mukaan otetaan enemmän näkö- ja liikuntavammaisia henkilöitä. (Allmänna Arvsfonden, n.d).

4.2.3 Kritiikki

Allmänna Arvsfondenia on myös kritisoitu, ja sen toiminnassa saattaa olla seikkoja, joihin Suomen tulisi kiinnittää huomiota, mikäli vastaavan mallin hyödyntämistä harkittaisiin täällä. Ruotsissa esimerkiksi muutamat kansanedustajat ovat nostaneet esiin mallin ongelmakohtia ja esittäneet niihin korjauksia, joita olisi tarkoitus käsitellä Valtioapäivillä. Tässä esityksessä yritetään saada Valtioapäivät ja maan hallitus tarkastelemaan Allmänna Arvsfondenin toimintaa ja hankkeille annettavan rahoituksen kriteereitä (Wiechel ym., 2021). Esityksessä todetaan, että vaikka tuen saamisen vaatimuksia on tiukennettu, silti noin 20 % hakijoista täyttää olemassa olevat kriteerit.

Monissa yhteyksissä on epäilty, että rahoitusta ovat saaneet todella kyseenalaiset järjestöt, jotka jopa harjoittavat väkivaltaa tai muita laittomuuksia (Wiechel ym., 2021). Siksi esityksessä pyydetään hallitusta tarkastelemaan rahaston toimintaa ja samalla tiukentamaan kriteereitä sille, mitkä järjestöt voivat saada rahoitusta. Myös rahoitettujen hankkeiden tuloksista tulisi raportoida tiukemmin, jotta voitaisiin ehkäistä ja torjua tehokkaammin petoksia.

Painavaa kritiikkiä on esittänyt myös Ruotsin valtiontalouden tarkastusvirasto Riksrevisionen, joka on maaliskuussa 2024 suositellut hallitukselle Allmänna arvsfondenin lakkauttamista vedoten havaittuun tehottomuuteen, riittämättömään valvontaan ja riskiin varojen päätyemisestä rikolliseen toimintaan. Riksrevisionenin pyynnöstä Ruotsin turvallisuuspoliisi Säpo ja Ruotsin poliisivirasto ovat tutkineet rahastosta tukea saavien yhdistysten ja järjestöjen toimintaa. Tarkastusten tuloksena on ilmennyt, että useat tuensaajat ovat syyllistyneet rahanpesuun ja tukirahoja on päätyneet esimerkiksi järjestäytyneen rikollisuuden tai demokratianvastaisen toiminnan rahoittamiseen. (Riksrevisionen, 2024)

Lisäksi Riksrevisionenin mukaan rahaston varojen jakamisesta vastaavien viranomaisten ei oikeastaan tarvitse vertailla ja punnita hankehakemuksia keskenään, koska viimeisten kymmenen vuoden aikana rahastolla on ollut huomattavasti enemmän tuloja kuin tuettavia hankkeita. Suurten apurahojen lisääntyminen ja vähäinen kilpailu tukirahoista on mahdollisesti johtanut

siihen, että hankkeet suunnitellaan mahdollisimman suurten apurahojen saamista varten, eikä niinkään siksi, että hankkeella pyrittäisiin oikeasti vastaamaan tehokkaasti johonkin alun perin ilmenneeseen, todelliseen tarpeeseen. Näin ollen tukirahoja valuu sellaisiin kohteisiin, jotka eivät välttämättä juurikaan hyödytä yhteiskuntaa, vaikka suoranaista rikollisuutta ei aina ilmenekään. (Riksrevisionen, 2024)

Tiivistettynä voidaan todeta, että Allmänna arvsfonden on historiansa aikana tukenut lukuisia tärkeitä hankkeita ja hyödyttänyt siten kansalaisyhteiskuntaa, mutta toisaalta se sisältää suuren riskin korruptioon, varojen väärinkäyttöön ja valumiseen rikolliseen toimintaan sekä merkittävään tehottomuuteen. Ainakin joitain ongelmakohtia voisi olla mahdollista yrittää korjata esimerkiksi valvonnan tehostamisella ja tuen myöntämisen kriteerejä tiukentamalla.

4.3 Tanskan 30 % -malli

Tanskan 30 %-malli madaltaa sisarusten, serkkujen, muiden etäisten sukulaisten sekä ystävien perintöveroa, kun perinnön jättäjä testamentillaan ilmaisee jättävänsä perijälleen 70 % ja valitsemalleen hyväntekeväisyysorganisaatiolle 30 % perinnöstään. Hyväntekeväisyysjärjestö maksaa omasta osuudestaan perijän osuuden perintöverot (merkitty kuvaan punaisella) ja saa itse pitää verottomana loput. Tilanne hyödyttää sekä perijää, hyväntekeväisyysorganisaatiota että valtiota, sillä perijällä jää perinnöstä suurempi osa käteen, hyväntekeväisyys saa avokätisen lahjoituksen ja valtion osuus laskee vain vajaan yhden prosenttiyksikön.

Havainnollistetaan tilannetta esimerkin avulla. Esimerkissä mies suunnittelee tekevänsä valmiiksi testamenttinsa. Koska hänellä ei ole puolisoa tai lapsia, hän päättää jättää koko perintönsä siskolleen. Hän pohtii, haluaako hän soveltaa 30 %-mallia ja vertailee taulukossa, kuinka paljon perintöä hänen siskolleen jää käteen, jos hän perii veljeltään 260 000 €.

	Koko perintövero	30%-malli
Perintö perilliselle	260 000,00 €	182 000,00 €
Perusvähennys	39 000,00 €	39 000,00 €
Perintöä jäljellä	221 000,00 €	143 000,00 €
Vero (15%)	33 150,00 €	21 450,00 €
Jäljellä	226 850,00 €	160 550,00 €
Lisävero (25%)	56 712,50 €	40 137,50 €
Perintö hyväntekeväisyydelle	-	78 000,00 €
Veroa yhteensä	89 862,50 €	61 587,50 €
Hyväntekeväisyydelle jää	-	16 412,50 €
Perilliselle jää	170 137,50 €	182 000,00 €
	30%-mallilla jää	11 862,50 € enemmän perintöä.

Kuva 1: Tanskan 30 % -mallin vaikutus perijän ja kolmannen sektorin saamaan summaan (laskettu Tanskan verokannan mukaan)

Kuten kuvasta 1 käy ilmi, 30 % -mallin mukaisen testamentin seurauksena perijä

saa 11 862 € enemmän perintöä, kuin jos pitäisi perinnön itsellään ja maksaisi siitä veroa. Mallin vahvuuksia ovat sen joustavuus ja edut eri osapuolille: omalla testamentillaan voi omaisuuden suuruudesta riippumatta tukea itselleen tärkeää hyväntekeväisyyskohdetta ja samaan aikaan määrätä käytännössä enemmän perintöä perijöilleen. Nonprofit- ja hyväntekeväisyysjärjestöjen tukeminen testamentilla vahvistaa siis myös kansalaisyhteiskuntaa. Tukemalla kansalaisyhteiskuntaa ja kolmatta sektoria, tukee samalla valtiota, sillä kolmannen sektorin tarjoamat palvelut keventävät valtion palveluiden rasitetta.

Kritiikkiä mallista ei juurikaan löydy. Haasteena on kuitenkin eroava perintöverotus Suomen ja Tanskan välillä. Suomessa veroprosentit vaihtelevat sen verran suuresti liikuttaessa verotusluokasta toiseen, että 30 % vähennys siirtää melko useassa tapauksessa perinnön lopun 70 % alempaan verotusluokkaan. Lopputuloksena mallista ei hyödy samalla tavalla, sillä perinnön pitäminen itsellä tulee halvemmaksi. Perintöverotusta olisi muokattava testamentilahjoittamista tukevampaan muotoon.

	Koko perintövero	30%-malli
Perintö perilliselle	260 000,00 €	182 000,00 €
Vero alarajan kohdalla	49 500,00 €	8 900,00 €
Rajan yli jäävä perintö	60 000,00 €	122 000,00 €
Perintövero (29/31%)	17 400,00 €	37 820,00 €
Jäljellä	42 600,00 €	144 180,00 €
Lisävero (25%)		
Perintö hyväntekeväisyydelle	-	78 000,00 €
Veroa yhteensä	66 900,00 €	46 720,00 €
Hyväntekeväisyydelle jää	-	31 280,00 €
Perilliselle jää	193 100,00 €	182 000,00 €
	30%-mallilla jää - 11 100,00 €	enemmän perintöä.

Kuva 2: Tanskan 30 %-mallin vaikutus perijän ja kolmannen sektorin saamaan summaan (laskettu Suomen verotuksen mukaan)

4.4 Tanskan ja Ruotsin mallien mahdollinen soveltaminen Suomessa

Allmänna Arvsfondenin kaltaisen mallin soveltaminen Suomessa voisi mahdollistaa paremman perillisittä kuolleilta jääneiden omaisuuksien hyödyntämisen sekä kansalaisyhteiskunnan, että valtion hyväksi. Koska tällä hetkellä tällaiset perinnöt menevät Valtiokonttorille (ja usein ne lähetetään vainajan asuinkunnan hyväksi), on hyötyjien joukko melko rajallinen. Mikäli Suomessa olisi tällainen valtion (vaaleilla valitun eduskunnan ja hallituksen) säätelemä rahasto, jonka ainoa tehtävä olisi päättää, mitä kansalaisyhteiskuntaa hyödyttäviä hankkeita voitaisiin näillä perinnöillä ja testamenttilahjoituksilla rahoittaa, tulisivat nämä varat mahdollisesti tehokkaammin käyttöön. Näin kansalaisten hyvinvoinnin lisäämiseen tähtääviä hankkeita toteuttavien järjestöjen rahoitus kasvaisi. Tämä edelleen hyödyttäisi valtiota, koska hyvinvointipalveluiden tarjoamisen tarve voisi näiden hankkeiden myötä jakautua osittain myös kolmannen sektorin harteille.

Tällaisen rahaston käyttöönotossa ja kehittämisessä tulisi kuitenkin ottaa huomioon muutamia seikkoja. Ensinnäkin rahastoa tulisi valvoa vaaleilla valitun eduskunnan ja hallituksen toimesta, jotta demokratia säilyisi. Toiseksi rahaston toimintaa sekä rahoitettuja hankkeita tulisi tarkastella aktiivisesti, jotta rahaston tavoitteiden kannalta haitallista (tai jopa laitonta) toimintaa voitaisiin ehkäistä ja torjua. Lisäksi rahastolla ja rahoitetuilla hankkeilla tulisi olla tiukka raportointivelvollisuus, jottei rahoja käytetä väärin. Tanskan 30 %-malli taas todennäköisesti kannustaisi ihmisiä harjoittamaan testamenttilahjoittamista aktiivisemmin, sillä siitä olisi suoraan rahallista etua myös perillisille. Lisäksi kolmas sektori hyötyisi valtavasti saamistaan varoista.

5. Johtopäätökset

Tämän raportin tarkoitus oli tutkia kolmannelle sektorille osoitettavia testamenttilahjoituksia ja antaa esimerkkejä verrokkimaiden malleista, jotka voisivat toimia myös Suomessa. Aihetta lähestyttiin sekä taloudellisesta että yhteiskunnallisesta näkökulmasta. Ensin esiteltiin, miten Suomessa perinnönjako toimii ja millainen merkitys testamentilla on siinä. Analyysin keinoin saatiin selville, miten Ruotsin Allmänna Arvsfonden ja Tanskan 30 % -malli toimivat ja miten niitä voisi mahdollisesti soveltaa Suomessakin kolmannen sektorin tukemiseksi.

Raportti osoittaa, että testamenttilahjoitusten ja perillisittä kuolleiden perintöjen tehokkaammalla ohjauksella voitaisiin vahvistaa kolmannen sektorin rahoitusta ja siten tukea kansalaisyhteiskunnan toimintaa, jo maltillisillakin lakimuutoksilla. Valtiolle olisi hyödyllistä keksiä keinoja kolmannen sektorin tukemiseksi, koska siihen kuuluvien toimijoiden tekemä työ voi lisätä kansalaisten hyvinvointia esimerkiksi erilaisten hankkeiden avulla. Kolmannen sektorin rapautuvan rahoituspohjan vahvistamiseksi on kannattavaa etsiä keinoja paitsi siksi, että kolmannen sektorin tuottamat palvelut tukevat yhä kuormitetumpaa julkista sektoria, mutta myös siksi, että elinvoimainen kansalaisyhteiskunta vahvistaa ja edistää demokratiaa. Lisäksi kolmannella sektorilla on merkittävä rooli kansalaiskasvatuksessa ja kansalaisten oikeuksien ajamisessa. On myös huomattu, että kolmas sektori on kykenevämpi huomioimaan vähemmistöjen tarpeita valtiota ja markkinoita paremmin (Laaksonen & Helander, 11.11.2020). Liitteessä 1 on havainnollistettu näitä johtopäätöksiä. Kuvauksen tarkoitus on osoittaa, millainen merkitys tämän analyysin johtopäätöksillä on aiheen kokonaiskuvassa. Nämä johtopäätökset tukevat teoreettisten näkökulmien oletusta siitä, että taloudellinen ja yhteiskunnallinen hyvinvointi kietoutuvat usein vahvassa yhteydessä.

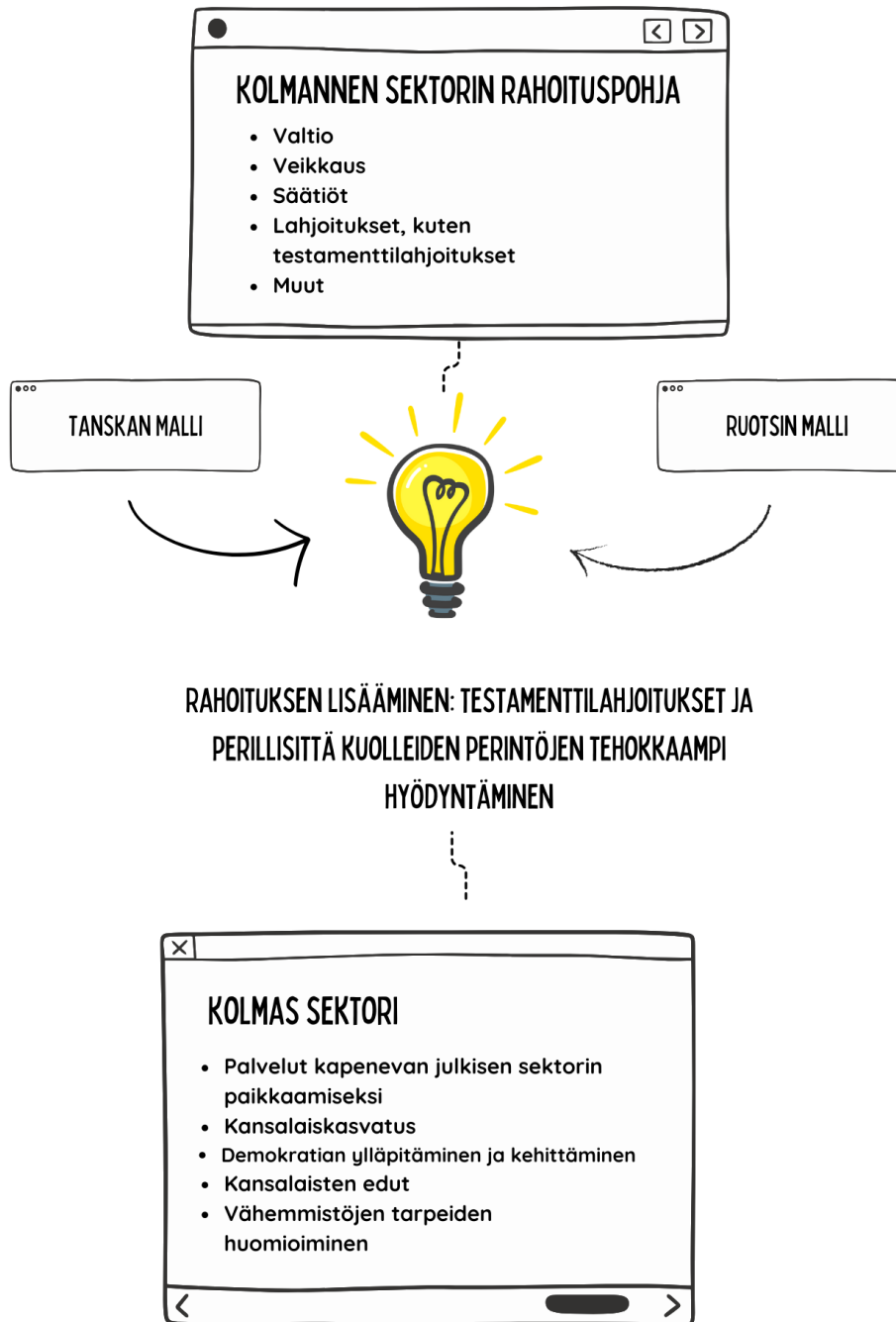
Analyysin tulosten perusteella vaikuttaa siltä, että testamenttilahjoituksissa ja perillisittä kuolleiden perintöjen tehokkaammassa hyödyntämisessä olisi valtava potentiaali kolmannen sektorin rahoitukselle.

Sekä Ruotsin Allmänna arvsfondenin kaltainen rahasto (kohdassa 4.2.3 mainituin varauksin) että Tanskan 30 % -malli voisivat molemmat olla varteenotettavia vaihtoehtoja Suomelle. Perillisittä kuolleiden perintöjen tehostettu käyttö on tärkeä askel kolmannen sektorin hankkeiden tukemiselle. Testamenttita kuolleiden ja mahdollisten rahastolle suoraan osoitettujen testamenttilahjoitusten rahastoiminen on myös pidemmällä aikavälillä hyväksi kansalaisyhteiskunnalle. Toisaalta Tanskan 30 % -malli todennäköisesti lisäisi testamenttilahjoittamista ja hyödyttäisi sekä perillisiä, kansalaisyhteiskuntaa että (ainakin välillisesti) valtiota.

Edellä kuvatun perusteella suosittelemme, että Suomessa selvitetään molempien mainittujen mallien soveltamista yksityishenkilöiden, valtion ja kansalaisyhteiskunnan tukemiseksi.

6. Liitteet

Liite 1: Juliste analyysin tulosten merkityksestä kokonaiskuvassa

7. Lähteet

- Allmänna arvsfonden. (n.d.). *Fondens historia*. Haettu 5.5.2024 osoitteesta: <https://www.arvsfonden.se/om-allmanna-arvsfonden/arv-som-utvecklar-sverige/fondens-historia>
- Allmänna arvsfonden. (n.d.). *Dödsboavveckling och testamenten*. Haettu 5.5.2024 osoitteesta: <https://www.arvsfonden.se/om-allmanna-arvsfonden/dodsboavveckling-och-testamenten>
- Allmänna arvsfonden. (n.d.). *Förvaltning av pengar*. Haettu 5.5.2024 osoitteesta: <https://www.arvsfonden.se/om-allmanna-arvsfonden/forvaltning-av-pengar>
- Allmänna arvsfonden. (n.d.). *Organisation*. Haettu 5.5.2024 osoitteesta: <https://www.arvsfonden.se/om-allmanna-arvsfonden/organisation>
- Finlex (2024). *Perintökaari 40/1965 - Ajantasainen lainsäädäntö*. Finlex.fi. Viitattu: 2.5.2024. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1965/19650040>
- Forbundsarenan (2024). *Framtidsgåvan: Stöd en ideell organisation i ditt testamente*. Forbundsarenan.fi. Viitattu: 2.5.2024. <https://www.forbundsarenan.fi/sv/framtidsgavan/>
- Kammarkollegiet. (n.d.). *Om oss*. Haettu 5.5.2024 osoitteesta: <https://www.kammarkollegiet.se/om-oss>
- Laaksonen H. & Helander V. (11.11.2020). Kolmas sektori Suomessa [Blogikirjoitus]. *Kansalaisyhteiskunta*. <https://kansalaisyhteiskunta.fi/tietopankki/kolmas-sektori-suomessa/>
- Minilex (2024). *Mitä tarkoittaa perintöosa ja lakiosa?* Minilex.fi. Viitattu: 2.5.2024. <https://www.minilex.fi/a/mit%C3%A4-tarkoittaa-perint%C3%B6osa-ja-lakiosa>
- PwC Suomi (16.12.2019). Uutishuone: *Testamenttilahjoitus yleishyödylliselle yhdistykselle tai säätiölle*. Uutishuone.pwc.fi. Viitattu: 2.5.2024. <https://uutishuone.pwc.fi/testamenttilahjoitus-yleishyodylliselle-yhdistykselle-tai-saatiolle>
- Riksrevisionen. (2024). *Allmänna arvsfonden bör avvecklas*. Haettu 6.5.2024 osoitteesta: <https://www.riksrevisionen.se/om-riksrevisionen/kommunikation-och-media/nyhetsarkiv/2024-03-05-allmanna-arvsfonden-bor-avvecklas.html>
- Sverige. (2021). *Lag (2021:401) om Allmänna arvsfonden*. Haettu osoitteesta: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/lag-2021401-om-allmanna-arvsfonden_sfs-2021-401/
- Vastuullinen lahjoittaminen (Vala) ry (13.9.2019). *Tutkimus: Suomalaiset ovat kiinnostuneita lahjoittamaan testamentissaan järjestöille*. Vala.fi. Viitattu: 2.5.2024. <https://www.vala.fi/b/tutkimus-suomalaiset-ovat-kiinnostuneita-lahjoittamaan-testamentissaan-jarjestoille>

Veronmaksajain keskusliitto ry (29.1.2024). *Kuka minut perii?* Veronmaksajat.fi. Viitattu: 2.5.2024. <https://www.veronmaksajat.fi/neuvot/henkiloverotus/perhe-lahjat-ja-perinto/kuka-minut-perii/kuka-minut-perii/#66d565f2>

Wiechel, M. et al. (2021). Motion 2021/22:285 - Allmänna arvsfonden. Sveriges Riksdag. Haettu 5.5.2024 osoitteesta: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/lag-2021401-om-allmanna-arvsfonden_sfs-2021-401/